

Արիշանի՝ այս վարդանը պիտի ըլլայ «վարդան մեծահոգի Արեւելցին եւ պատմիչ»։ Իր փափաքին հասնելէ ետքը կը վերադառնայ Սկեւռայ վանքը, եւ Կոստանդինի (ըստ Արիշանի՝ Կոստանդին Կ[ո]ղ.) եւ Գոյնեքերիցանց Ստեփանոս ըջյի խնդրանքով կը գրէ գրչութեան արուեստին վրայ գործ մը։

Կոստանդին Կ[ո]ղ. Կիլիկիան շրջանի հայերէն գրչութեան հոյակապ պաշտպանն է։ Իր ծախքով եւ քաջալերութեամբ գրուած Աւետարաններ, հայ գեղարուեստի թանկագին նմոյշներ են։ Իսկ Գոյնեքերիցանց Ստեփանոս քհն. հռչակաւոր վարպետ մըն է գրչի (տե՛ս Սիսուան, էջ 516—517 ծնթ.։ Հմմտ. էջ 532բ)։ Արմաշի Գպրեվանքին մատենադարանը կայ երկար բարակ ծոցի Տօնացոյց մը, Գոյնեքերիցանցի գրչէն, որ Հոգեգալստեան Տօնին խրատը գրելու առեն իր վարդապետին (= ուսուցչին) անունով կը խօսի։ Այդ Տօնացոյցէն օրինակ մը գաղափարեցի եւ 1891ին, ուր կ'ըսէ.

— «Ո՛վ տաւաններ եւ աստուածներ, թէ կամիս տաւեւ սուրբ Հոգւոյն խրատովդ, գրեցաւ որպէս էր Գեորգիայն վարդապետը։ Ես նուազ գրիչս Ստեփանոս, մականուն Գոյնեքերիցանց, որ է — Գոյնեքերիցանց — Գոյնեքերիցանցի Գեորգիայն վարդապետի հարուստ լուեալ եմ ի նմանէ. ունիմ եւ իւր յիշատակարանէն, որ մեր սուրբ Լուսաւորիչն սուրբն Գրիգոր յայս Կիրակէն եկեղեցւոյ տաւն է կարգել։»

Ինչպէս կ'երեւի Գեորգ վարդապետ շատ մը գործեր ունի, որոնցմէ են 1. Գրչութեան արուեստին վրայ գրածը, 2. Տօնացոյցը, հետեւեցնելով Գոյնեքերիցանցի վերջիշեալ յիշատակարանէն, 3. Մեկնութիւն Նսայնայ Մարգարէի, գրուած Հեթում թագաւորի խնդրանքով, 1289—92. 4. Ներբողեաններ ի պատիւ սրբոց, որոնցմէ «Գրուատ Ներբողեան բանի յաստուածաբան Աւետարանին Յովհաննէս, ըրած է 1283ին, արքայեղոր Յովհաննէսի խնդրանքով. 5. Հայերէն կանոնագիրքի կազմութիւն մը — մեզի ծանօթներէն Օձնեցիէն ետքը՝ երկրորդը կ'ըլլայ — Կարմիր-վանքի Մատենադարանին թիւ 42 ձեռագիրը ընդարձակ հաւաքածոյ մըն է կանոնագիրքերու, ընդօրինակուած 1609ին, Սասնեցի Տ. Ազարիա քհն.ի ձեռքով։ Կե. կանոնախումբին վերջը յիշատակագրուած է.

— «Այդ աղանքը . . . յիշատակել առ Աստուած, զարժանն յիշատակելոյ, զերիցս երանեալ երջանիկ բարութիւն եւ զքաջ փաղերայն հայկազեան սեպիս,

չէ՛ք Հեորգի Գեորգ, որ ի պակասն գրոցս շատ աշխատեցաւ եւ գրեաց բազմաշնորհ մատամբն իւրով առ ի կատարել զթերին»։

6. Շարք մը Դանձեր ալ վերագրուած են, եւ թերեւս ուրիշ գործեր, որոնք յայտնուած եւ ճշտուած չեն։

Բայց Սկեւռացւոյն աշխատութիւններուն մէջ ամենէն հետաքրքրականն ու ուշագրաւն է հայերէն Աստուածաշնչի գիրքերուն սկիզբները գրուած Նախադրութիւնը եւ գլխավարութիւնը։ Իր աշակերտներէն Մովսէս վրդ. կը գրէ.

— «Գծէր եւ իւրեւն իւրեւն իւրեւն իւրեւն իւրեւն իւրեւն իւրեւն առ ի յօգուտ տգիտաց քահանայից, առնէր ՀԱՄԱՐՍ ԳԼԽԱՅ ԵՒ ՅԱՆԿԻ ԵՒ ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆՍ ԱՍՏՈՒԱԾԻՆԻ ՏԱՌԻՑ. գրէր եւ հոգի իւրեւն ի յարմար Սբ. առնէր եւ համար իւրեւն իւրեւն Աստուծոյ ի խնդրոյ արքայեղորն տեառն Յովհաննու» (Սկեւռացւոյ)։

Արիշան յառաջ կը բերէ ժամանակակցէ մը.

— «Առաջնորդն Սկեւռայ (= Գեորգ), այր փիլիսոփայ եւ կատարեալ իմաստասէր եւ անուանի։ Սա գեղեցկագիր եւ ամենայրամար յոգնագունակ բարիք եւ ճոխական իմաստիք զարդարեաց զամենայն Աստուածաշունչ, զնուրբ եւ զքնդարձակ, զճնն եւ զնոր կտակարանս Հայոց եկեղեցւոյն. ընդ որ եւ ղԱւետարանն նախագրօք, զիւրք եւ ցանկօք յղորդեաց եւ ի վերայն դասասաց։ Եւ ղԱղմոսն նոյնպէս արարեալ, որ լաւ օրինակ է, այժմ իւրեւն եւ աւելին ի վերայ՝ կարմիր գրով» եւ այլն (Սկեւռացւոյ, էջ 532—53)։

Սկեւռացւոյն այս գործը, որ Սուրբ Գրոց արդի գիտութեան մէջ Ներածութիւն անունով ծանօթ է, ստուգապէս արժանի է ուսումնասիրութեան։ Ուրեմն մենք կը գտնուինք արժեքաւոր իրողութեան մը հանդէպ, որ պատմական եւ բանասիրական կրկին նշանակութիւն ունի ընդհանրապէս Հայ Մատենագրութեան Պատմութեան եւ մասնաւորապէս Հայերէն Սուրբ Գրոց պատմութեան համար։

Այս ժամանակներուն արդիւնքն է նաեւ Պատմապատմութիւնը, որ հայերէն Ս. Գրոց ներածութեան համար հնագոյն աղբիւրներէն է։

Սկեւռացին, ուրեմն, պարզապէս իրր ուսումնասիրութիւն չէ գրած հայերէն Ս. Գրոց նախադրութիւններն, եւ այլն, այլ դասախօսութեան համար յատկապէս մշակած է այս նիւթը։

Ս. Այս տեղ՝ սուրբ է որ Գեորգը չէ ճշգրտած Լամբրոնեցի կամ Սկեւռացի կողմէներով։ Բայց մեզմէ քսանեան, իր Յիշատակարանին մէջ՝ խօսելու առնէն այս կազմուէր, գիտեալ տուած է որ այս Գեորգ Կիլիկեցի կամ Սսեցի նոյն է Զօհրապեանի յիշած Գեորգի հետ։

